

Türkiye’de Son 11 Yılda Halk Sağlığı Alanında Yapılmış Tıpta Uzmanlık, Yüksek Lisans ve Doktora Tezlerinin Bibliyometrik Analizi*

Süleyman Utku UZUN^{1,a}, Caner BAYSAN², Türker BEKAR²

¹Pamukkale Üniversitesi Tıp Fakültesi, Halk Sağlığı Anabilim Dalı, Epidemiyoloji Birimi, Denizli, Türkiye

²Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi, Halk Sağlığı Anabilim Dalı, Epidemiyoloji Birimi, Ankara, Türkiye

ÖZET

Amaç: Bu çalışmanın amacı, Türkiye’de son 11 yılda halk sağlığı alanında yapılmış tıpta uzmanlık, yüksek lisans ve doktora tezlerinin bibliyometrik analizini yapmaktır.

Gereç ve Yöntem: Tanımlayıcı tipteki bu çalışmada, 2009-2019 yılları arasındaki halk sağlığı tezleri incelenmiştir. Toplam 1166 tezin adı, sayfa sayısı, konusu ve araştırma tipi; yazarın adı, cinsiyeti; danışmanın adı, ünvanı, cinsiyeti, üniversite adı kayıt altına alınmıştır. Veriler değerlendirilirken sayı, yüzde dağılımları, ortalama, standart sapma gibi tanımlayıcı ölçüler hesaplanmış, tez türüne göre karşılaştırmalar için ki-kare testi, Mann Whitney U ve Kruskal Wallis testi kullanılmıştır. İstatistiksel analizlerde $p < 0,05$ anlamlılık düzeyi olarak kabul edilmiştir.

Bulgular: Tezlerin %46,9’u (n =547) yüksek lisans tezi, %39,2’si (n =457) tıpta uzmanlık tezi ve %13,9’u (n =162) doktora tezi olup, tez öğrencilerinin %67,3’ü (n =785) kadındır. En çok tez yayınlayan ilk üç üniversite %8,5 ile (n =99) Erciyes Üniversitesi, %7,1 ile (n =83) Dokuz Eylül Üniversitesi ve %5,7 ile (n =67) İstanbul Üniversitesi’dir. Tez konularının dağılımları incelendiğinde en çok çalışılan ilk üç konu başlığı %19,6 (n =229) ile işçi sağlığı, %11,7 (n =137) ile bulaşıcı olmayan hastalıklar ve %11,2 (n =131) ile üreme ve kadın sağlığıdır. En az çalışılan konu başlıkları ise tıp eğitimi (n =5, %0,4), ağız-diş sağlığı (n =6, %0,5) ve toplum beslenmesidir (n =17, %1,5). Tezlerde en çok kullanılan araştırma tipi %80,7 (n =941) ile tanımlayıcı/kesitsel araştırmadır.

Sonuç: Türkiye’de son 11 yılda halk sağlığı alanında yapılmış tıpta uzmanlık, yüksek lisans ve doktora tezlerinin büyük çoğunluğu tanımlayıcı/kesitsel tipte araştırma olup, en çok işçi sağlığı konusunda araştırma yapılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Bibliyometri, Halk Sağlığı, Tez.

ABSTRACT

Bibliometric Analysis of Specialization Thesis in Medicine, Master's and Doctoral Theses on Public Health in the Last 11 Years in Turkey

Objective: The aim of this study is to perform a bibliometric analysis of specialization thesis in medicine, master's and doctoral theses on public health in the last 11 years in Turkey.

Material and Method: In this descriptive study, public health theses between 2009-2019 were examined. Name, page number of pages, subject and research type of the total 1166 theses; the author's name and gender; the name, title and gender of the mentor and name of university has been recorded. While evaluating the data, descriptive statistics such as frequencies, percentages, mean, standard deviation were calculated, chi-square test, Mann Whitney U and Kruskal Wallis test were used for comparisons by thesis type. $p < 0.05$ was considered significant in statistical analysis.

Results: A total of 46.9% of theses (n =547) were master's thesis, 39.2% (n =457) were specialization thesis in medicine and 13.9% (n =162) were doctoral thesis; 67.3% (n =785) of the thesis students were women. The top three universities that publish most theses were Erciyes University with 8.5% (n =99), Dokuz Eylül University with 7.1% (n =83) and Istanbul University with 5.7% (n =67). When the distribution of thesis topics is examined, the three most frequently studied topics were occupational health with 19.6% (n =229), non-communicable diseases with 11.7% (n =137), and reproductive and women's health with 11.2% (n =131). The least studied thesis topics were medical education (n =5, 0.4%), oral-dental health (n =6, 0.5%) and community nutrition (n =17, 1.5%). The most used research type in theses was descriptive / cross-sectional research with 80.7% (n =941).

Conclusion: In the last 11 years in Turkey, the majority of specialization thesis in medicine, master's and doctoral theses on public health were descriptive/cross-sectional and the most studied thesis topic was occupational health.

Keywords: Bibliometrics, Public Health, Dissertation.

Bu makale atıfta nasıl kullanılır: Uzun SU, Baysan C, Bekar T. Türkiye’de Son 11 Yılda Halk Sağlığı Alanında Yapılmış Tıpta Uzmanlık, Yüksek Lisans ve Doktora Tezlerinin Bibliyometrik Analizi. Fırat Tıp Dergisi 2021; 26(3): 124-129.

How to cite this article: Uzun SU, Baysan C, Bekar T. Bibliometric Analysis of Specialization Thesis in Medicine, Master's and Doctoral Theses on Public Health in the Last 11 Years in Turkey. Fırat Med J 2021; 26(3): 124-129.

Lisans derecesini tamamlayan kişiler, ilgi gösterdiği bilim dalında yüksek lisans, doktora veya tıpta uzmanlık gibi lisansüstü eğitim ile eğitim hayatlarını devam ettirebilir ve ilgili bilim dalında uzmanlaşabilirler. Öğrenciler, lisansüstü eğitimlerini bir tez hazırlayarak

tamamlamaktadır. Bir danışman desteği ile öğrenci tarafından yürütülen lisansüstü tezler, bir araştırma projesine dayandığından, üniversiteler tarafından programın genel kalitesinin potansiyel bir göstergesi olarak kabul edilir ve tezler ilgili alandaki araştırmalar hakkında kayda değer bilgiler vermektedir (1-3).

^aYazışma Adresi: Süleyman Utku UZUN, Pamukkale Üniversitesi Tıp Fakültesi, Halk Sağlığı Anabilim Dalı, Epidemiyoloji Birimi, Denizli, Türkiye

Tel: 0258 296 6000

Geliş Tarihi/Received: 01.09.2020

* Bu çalışma 21. Ulusal Halk Sağlığı Kongresi’nde sözlü bildiri olarak sunulmuştur (26-30 Kasım 2019, Antalya).

e-mail: utkuuzun402@gmail.com

Kabul Tarihi/Accepted: 12.11.2020

Emek yoğun bir süreç olan tez hazırlamanın ilk aşaması tez konusunun belirlenmesidir. Öğrencilerin akademik hayatlarının belki de ilk önemli adımı olan tezlerin özgün olması ve ilgili alana bir yenilik getirmesi gerekir (4). Bu nedenle tez, makale vb. akademik araştırmanın özgün bir çalışma olması için araştırma konusunu belirlemek önemlidir. Herhangi bir bilgi alanındaki güncel gelişmelerin yakından takip edilmesi ve mevcut araştırma eğilimlerinin bilinmesi araştırmacılar için kilit rol oynamaktadır (5). Araştırmacıların daha önce yapılmış araştırma sonuçlarını takip ederek, dolaylı yönden araştırma konu eğilimlerini saptamaya çalıştıkları belirtilmektedir (6). Bu nedenle, özellikle son yıllarda ağırlık verilen tez konularının bilinmesi, sonraki araştırmalar ve tezler açısından önemlidir. Ülkemizde araştırmalara ayrılan sınırlı kaynaklar da göz önüne alındığında, az çalışılmış araştırma alanlarının bilinmesi ve daha önemlisi öncelikli alanların belirlenmesi gerekmektedir (7).

Bilimsel alandaki hızlı ilerlemeler, günümüzde artan üniversite, araştırmacı ve araştırmalar düşünüldüğünde her bir alan hakkında kısa ve açıklayıcı bilgilere sahip olunması bir gereklilik haline gelmiştir (8). Bilimsel çalışmaların gelişim sürecinin ve özelliklerinin ortaya konulmasında ise bibliyometriden yararlanılmaktadır. İlk olarak 1969'da Pritchard tarafından kullanılan bibliyometri terimi, bir analiz tekniği olarak birçok bilim alanında da sıklıkla kullanılmaktadır (9). Bibliyometrik çalışma, akademik yayınların, her türlü yazılı belgenin çeşitli yönlerini sayısal analizler ve istatistikler ile incelenmesi olarak tanımlanan nicel bir yöntemdir (5, 10). Genel eğilimlerin ortaya konulmasında önemli bir araç olan bibliyometri, özellikle belirli bir alanda ve bu alanın alt dallarında literatürün gelişimini tespit etmek için kullanılmaktadır. Bibliyometrik çalışmalar belirli bir alanda literatürün gelişimini ortaya koyduğu, ilgili alandaki güncel gelişmeler hakkında en son bilgileri içerdiği için araştırma çalışmalarında önemli rol oynamakta ve gelecek araştırmacılara yol haritası oluşturmaktadır (5). Bu sebeple bibliyometrik analiz çalışmaları, yapılması planlanan özgün akademik çalışmalar için önemli bir kaynak oluşturmaktadır.

Bu çalışmanın amacı, Türkiye'de son 11 yılda halk sağlığı alanında yapılmış tıpta uzmanlık, yüksek lisans ve doktora tezlerinin bütünlük bir bakış açısıyla gözden geçirilmesi ve mevcut durumun ortaya konmasıdır.

GEREÇ VE YÖNTEM

Tanımlayıcı tipteki bu çalışmada, 01.01.2009-31.12.2019 tarih aralığındaki halk sağlığı alanındaki lisansüstü tezler (tıpta uzmanlık, yüksek lisans ve doktora tezleri) incelenmiştir. İlgili tezlere Yükseköğretim Kurumu Başkanlığı'nın Ulusal Tez Merkezi internet

sayfasındaki "Detaylı Tarama" seçeneğinden "Halk Sağlığı Anabilim Dalı" ve ilgili yıllar seçilerek tıpta uzmanlık tezi, yüksek lisans tezi ve doktora tezlerine ayrı ayrı ulaşılmıştır (11). Ulaşılan toplam 1166 tezin adı, sayfa sayısı, konusu ve araştırma tipi; yazarın adı, cinsiyeti; danışmanın adı, ünvanı, cinsiyeti, üniversite adı kayıt altına alınmıştır. Tez konuları işçi sağlığı, üreme ve kadın sağlığı, bulaşıcı hastalıklar ve bağışıklama, bulaşıcı olmayan hastalıklar ve yeti yitimi vb. 16 farklı konu başlığı altında değerlendirilmiştir. Çalışma için Pamukkale Üniversitesi Tıp Fakültesi Girişimsel Olmayan Klinik Etik Kurul izni (ref: 2020-14) alınmıştır. Verilerin değerlendirilmesinde R istatistik programının 3.4.3 versiyonu kullanılmıştır. Veriler değerlendirilirken sayı, yüzde dağılımları, ortanca, çeyrekler arası fark gibi tanımlayıcı istatistikler hesaplanmıştır. Nicel değişkenlerin normal dağılıma uygunluğu basıklık-çarpıklık değerleri, varyasyon katsayısı, grafiksel yöntemler (histogram, kutu-çizgi grafiği, Q-Q grafiği...vd) ve Kolmogorov-Smirnov uyum iyiliği testi kullanılarak test edilmiştir. Tez türüne göre (tıpta uzmanlık tezi, yüksek lisans tezi ve doktora tezi) isimsel değişkenlerin (tez öğrencisinin ve tez danışmanlarının cinsiyeti, tez danışmanının ünvanı, araştırma tipleri) karşılaştırması için Pearson ki-kare testi, nicel değişkenlerin (tez sayfa sayısı) karşılaştırması için Kruskal Wallis testi kullanılmıştır. Kruskal Wallis testinde anlamlı çıkan farklılığın hangi gruplar arası olduğunu belirlemek için (post-hoc test için) Mann-Whitney U testi yapılmıştır ve tip I hatayı kontrol etmek amacıyla sonuçlar Bonferroni düzeltilmesi ile değerlendirilmiştir. İstatistiksel analizlerde $p < 0,05$ anlamlılık düzeyi olarak kabul edilmiştir.

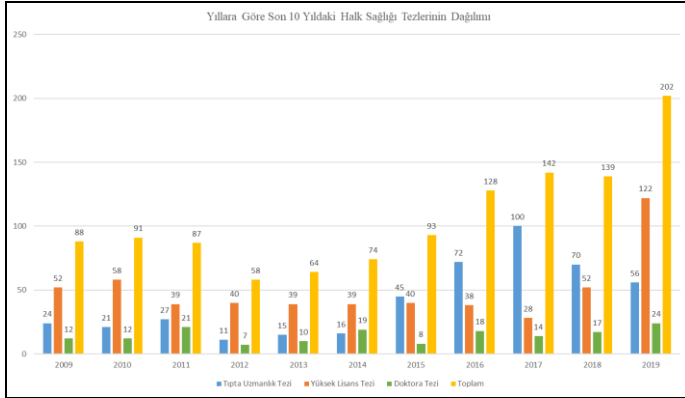
BULGULAR

İncelenen tezlerin %39,2'si (n =457) tıpta uzmanlık tezi, %46,9'u (n =547) yüksek lisans tezi ve %13,9'u (n =162) doktora tezi olup, tez öğrencilerinin %67,3'ü (n =785) kadındır. Tez türlerine göre tez öğrencilerinin cinsiyetleri karşılaştırıldığında; tıpta uzmanlık tezi öğrencilerinin %56,7'si (n =259) kadın, yüksek lisans öğrencilerinin %76,1'i (n =416) kadın ve doktora öğrencilerinin %67,9'u (n =110) kadındır. Yüksek lisans ve doktora tezlerinde, tıpta uzmanlık tezlerine göre istatistiksel anlamlı olarak daha fazla kadın öğrenci olduğu bulunmuştur ($p < 0,001$). Halk sağlığı tezlerinin danışmanlarının ünvanları değerlendirildiğinde %62,9'u (n =733) profesör, %25,2'si (n =294) doçent ve %11,9'u (n =139) doktor öğretim üyesi olup, tez danışmanların %53,5'inin (n =624) erkek olduğu bulunmuştur (Tablo 1).

Tablo 1. Bazı değişkenlere göre son 11 yıldaki halk sağlığı tezlerinin dağılımı.

	Tıpta Uzmanlık Tezi n (%)	Yüksek Lisans Tezi n (%)	Doktora Tezi n (%)	p değeri	Toplam n (%)
Tez Öğrencisinin Cinsiyeti					
Kadın	259 (56,7)	416 (76,1)	110 (67,9)		785 (67,3)
Erkek	198 (43,3)	131 (23,9)	52 (32,1)	<0,001	381 (32,7)
Tez Danışmanının Ünvanı					
Prof. Dr.	315 (68,9)	308 (56,3)	110 (67,9)		733 (62,9)
Doç. Dr.	93 (20,4)	160 (29,3)	41 (25,3)		294 (25,2)
Dr. Öğr. Üyesi	49 (10,7)	79 (14,4)	11 (6,8)	<0,001	139 (11,9)
Tez Danışmanının Cinsiyeti					
Kadın	213 (46,6)	249 (45,5)	80 (49,4)		542 (46,5)
Erkek	244 (53,4)	298 (54,5)	82 (50,6)	0,686	624 (53,5)
Araştırma Tipi					
Kesitsel-Tanımlayıcı	352 (77,0)	480 (87,8)	109 (67,3)		941 (80,7)
Deneyisel	30 (6,6)	28 (5,1)	36 (22,2)		94 (8,1)
Metodolojik	20 (4,4)	10 (1,8)	5 (3,1)		35 (3,0)
Vaka-Kontrol	13 (2,8)	9 (1,6)	5 (3,1)		27 (2,3)
Nitel+Nicel	14 (3,1)	3 (0,5)	4 (2,5)		21 (1,8)
Niteliksel	11 (2,4)	9 (1,6)	0 (0)		20 (1,7)
Niteliksel	11 (2,4)	7 (1,3)	2 (1,2)		20 (1,7)
Kohort	3 (0,7)	1 (0,2)	1 (0,6)	<0,001	5 (0,4)
Ekolojik	3 (0,7)	0 (0)	0 (0)		3 (0,3)
Sist. Derl.-Metanaliz					
Toplam	457 (39,2)	547 (46,9)	162 (13,9)	-	1166

Yıllara göre halk sağlığı tezlerinin dağılımı incelendiğinde; en az yapılan tezin 2012 yılında olduğu (n =58, %5,0), en fazla tezin ise 2019 yılında (n =202, %17,3) yapıldığı görülmüştür. Tıpta uzmanlık tezi 100 tez (%21,9) ile en çok 2017 yılında, yüksek lisans tezi 122 tez (%22,3) ile en çok 2019 yılında ve doktora tezi ise 24 tez (%14,8) ile 2019 yılında yapılmıştır. Yıllara göre halk sağlığı tezlerinin dağılımı grafik 1’de gösterilmiştir.

Grafik 1. Yıllara göre son 11 yıldaki halk sağlığı tezlerinin dağılımı.

Tezlerin üniversitelere göre dağılımı incelendiğinde; son 11 yılda en çok halk sağlığı tezi yapılan ilk beş üniversite %8,5 ile (n =99) Erciyes Üniversitesi, %7,1 ile (n =83) Dokuz Eylül Üniversitesi, %5,7 ile (n =67) İstanbul Üniversitesi, %4,6 ile (n =54) Hacettepe Üniversitesi, %4,3 ile (n =50) Marmara ve Ankara Üniversiteleridir. En çok halk sağlığı tıpta uzmanlık tezi yapılan ilk beş üniversite %6,6 ile (n =30) İstanbul Üniversitesi, %5,9 ile (n =27) Dokuz Eylül Üniversitesi Üniversitesi, %5,5 ile (n =25) Çukurova Üniversitesi, %5,0

ile (n =23) Marmara Üniversitesi ve %4,4 ile (n =20) Gazi Üniversitesi’dir. Yüksek lisans tezleri içinde en çok halk sağlığı tezi yapılan ilk beş üniversite Erciyes Üniversitesi (n =60, %11,0), Dokuz Eylül Üniversitesi (n =40, %7,3), Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi (n =36, %6,6), Trakya Üniversitesi (n =30, %5,5), ve Ankara Üniversitesi’dir (n =29, %5,3). Doktora tezleri içinde en çok halk sağlığı tezi yapılan ilk beş üniversite Erciyes Üniversitesi (n =25, %15,4), Dokuz Eylül Üniversitesi (n =16, %9,9), İnönü Üniversitesi (n =14, %8,6), İstanbul Üniversitesi (n =14, %8,6) ve Ege Üniversitesi’dir (n =13, %8,0). (Tabloda gösterilmemiştir.)

Tez konularının dağılımları incelendiğinde en çok çalışılan ilk üç konu başlığı %19,6 (n =229) ile işçi sağlığı, %11,7 (n =137) ile bulaşıcı olmayan hastalıklar ve yeti yitimi ve %11,2 (n =131) ile üreme ve kadın sağlığıdır. En az çalışılan konu başlıkları ise tıp eğitimi (n =5, %0,4), ağız-diş sağlığı (n =6, %0,5) ve toplum beslenmesidir (n =17, %1,5). Tez türlerine göre tez konularının dağılımları değerlendirildiğinde tıpta uzmanlık tezlerinin %22,5’inin (n =103) işçi sağlığı, %13,6’sının (n =62) bulaşıcı olmayan hastalıklar ve yeti yitimi, %10,7’sinin (n =49) üreme ve kadın sağlığı konuları olduğu bulunmuştur. Yüksek lisans tezlerinin %18,8’inin (n =103) işçi sağlığı, %12,6’sının (n =69) üreme ve kadın sağlığı, %11,3’ünün (n =16) çocuk/ergen sağlığı ve okul sağlığı iken, doktora tezlerinin ise %19,1’inin (n =31) sağlık eğitimi ve sağlığın geliştirilmesi, %14,2’sinin (n =23) işçi sağlığı ve %13,0’ünün (n =21) bulaşıcı olmayan hastalıklar ve yeti yitimi konuları olduğu bulunmuştur. Tez türlerine göre tez konularının dağılımı tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2. Tez türlerine göre son 11 yıldaki halk sağlığı tezlerinin konularının dağılımı.

Tez Konusu	Tıpta Uzmanlık Tezi n(%)	Yüksek Lisans Tezi n(%)	Doktora Tezi n(%)	Toplam n(%)
İşçi Sağlığı	103 (22,5)	103 (18,8)	23 (14,2)	229 (19,6)
Kronik Hastalıklar ve Yeti Yitimi	62 (13,6)	54 (9,9)	21 (13,0)	137 (11,7)
Üreme Sağlığı ve Kadın Sağlığı	49 (10,7)	69 (12,6)	13 (8,0)	131 (11,2)
Çocuk ve Ergen Sağlığı, Okul Sağlığı	46 (10,1)	62 (11,3)	16 (9,90)	124 (10,6)
Sağlık Eğitimi, Sağlığın Geliştirilmesi	20 (4,4)	49 (9,0)	31 (19,1)	100 (8,6)
Psikiyatri, Toplum Ruh Sağlığı	42 (9,2)	37 (6,8)	6 (3,7)	85 (7,3)
Bulaşıcı Hastalıklar ve Bağışıklama	25 (5,5)	25 (4,6)	7 (4,3)	57 (4,9)
Diğer Konular	19 (4,2)	28 (5,1)	7 (4,3)	54 (4,6)
Sağlık Yönetimi, Sağlık Sistemleri, Sağlık Ekonomisi, Sağlık Politikası, Sağlık İnsan Gücü	24 (5,3)	19 (3,5)	8 (4,9)	51 (4,4)
Yaşlı Sağlığı	21 (4,6)	18 (3,3)	10 (6,2)	49 (4,2)
Tütün, Alkol, Bağımlılık Yapıcı Maddeler	18 (3,9)	23 (4,2)	4 (2,5)	45 (3,9)
Olağan Dışı Durumlar, Kazalar, Savaş ve Göç	8 (1,8)	25 (4,6)	7 (4,3)	40 (3,4)
Çevre ve İklim Sağlığı	16 (3,5)	16 (2,9)	4 (2,5)	36 (3,1)
Toplum Beslenmesi	3 (0,7)	12 (2,2)	2 (1,2)	17 (1,5)
Ağız-Diş Sağlığı	0 (0)	4 (0,7)	2 (1,2)	6 (0,5)
Tıp Eğitimi	1 (0,2)	3 (0,5)	1 (0,6)	5 (0,4)
Toplam	457	547	162	1166

Tezlerin araştırma tipleri değerlendirildiğinde %80,7'si (n =941) tanımlayıcı/kesitsel, %8,1'i (n =94) deneysel, %3,0'ü (n =35) metodolojik, %2,3'i (n =27) vaka-kontrol, %1,8'i (n =21) nicel ve nitel (karma), %1,7'si (n =20) niteliksel, %1,7'si (n =20) kohort, %0,4'ü (n =5) ekolojik çalışma ve %0,3'ü (n =3) sistematik derleme/metaanalizdir. Tez türlerine göre araştırma tipleri incelendiğinde; her tez türünde en sık kesitsel tipte araştırma yapılmış olup doktora tezleri içinde deneysel araştırma tipi sıklığının %22,2 (n =36) olduğu görülmüştür.

Tezlerin sayfa sayısı ortancası 111 (min:44-maks:493) olup; doktora tezlerinin sayfa sayısı (Ortanca: 131,5) yüksek lisans (Ortanca: 101) ve tıpta uzmanlık (Ortanca:120) tez sayfa sayılarından daha fazladır (p <0,001). Tez öğrencisinin cinsiyetine göre tezlerin sayfa sayıları ortalamaları arasında istatistiksel anlamlı fark bulunmamıştır (p =0,898). Tez danışmanı ünvanına göre tez sayfa sayıları karşılaştırıldığında; tez danışmanı profesör

sör olanların tez sayfa sayısı (Ortanca:114); tez danışmanı doktor öğretim üyesi olanlara göre (Ortanca:105) daha yüksek bulunmuştur (p =0,019). Tıpta uzmanlık tezleri içinde de aynı şekilde istatistiksel anlamlı bir fark bulunmuştur (p =0,014). Ayrıca tez danışmanı kadın olanların tez sayfa sayısı (Ortanca:119), tez danışmanı erkek olanlardan (Ortanca:107) daha fazla bulunmuştur (p <0,001). Her bir tez türü için ayrı ayrı bakıldığında da aynı şekilde istatistiksel anlamlı olarak bu farkın olduğu görülmüştür. Araştırma tiplerine göre tüm tezlerin sayfa sayıları karşılaştırıldığında, nitel+nicel tipte yapılan tezlerin sayfa sayısı niteliksel, ekolojik ve sistematik derleme/metaanaliz tipi dışında kalan diğer tüm araştırma tiplerinde yapılan tezlerin sayfa sayılarından istatistiksel anlamlı olarak daha yüksek olduğu bulunmuştur (p<0,001). Tıpta uzmanlık ve doktora tezleri için de aynı durum geçerli olduğu bulunmuştur (Tablo 3).

Tablo 3. Bazı değişkenlere göre son 11 yıldaki halk sağlığı tezlerinin sayfa sayıları.

	Tıpta Uzmanlık Tezi Ortanca (IQR)	Yüksek Lisans Tezi Ortanca (IQR)	Doktora Tezi Ortanca (IQR)	Toplam Ortanca (IQR)
Tez Öğrencisinin Cinsiyeti				
Kadın	121 (50)	102 (42)	138 (79)	111 (51)
Erkek	119 (59)	99 (38)	129 (66)	111 (51)
p değeri	0,168	0,269	0,929	0,898
Tez Danışmanının Ünvanı				
Prof. Dr.	123 (54)	100 (42)	138,5 (78)	114 (55)
Doç. Dr.	120 (52)	102 (41)	130 (45)	111 (52)
Dr. Öğr. Üyesi	105 (29)	103 (35)	107 (49)	105 (34)
p değeri	0,014	0,680	0,165	0,019
Tez Danışmanının Cinsiyeti				
Kadın	126 (51)	106 (40)	147 (74)	119 (52)
Erkek	116 (54)	94,5 (40)	120,5 (57)	107 (49)
p değeri	0,020	<0,001	0,002	<0,001
Tezlerin Araştırma Tipi				
Kesitsel ve Tanımlayıcı				
Deneysel	120 (31)	101 (42)	128 (84)	110 (50)
Deneysel	134 (59)	105 (32)	141 (43)	128 (48)
Metodolojik	119,5 (60)	116,5 (47)	92 (23)	115 (57)
Vaka-Kontrol	110 (64)	97 (25)	110 (15)	104 (47)
Nitel+Nicel	148,5 (98)	109 (73)	233 (67)	169 (116)
Niteliksel	138 (76)	139 (79)	-	138,5 (79)
Kohort	104 (30)	99 (13)	127 (76)	101 (21)
Ekolojik	106 (245)	-	-	110 (28)
Sist. Derleme-Metanaliz	168 (125)	-	-	168 (125)
p değeri	0,039	0,310	0,044	<0,001
Toplam	120 (54)	101 (41)	131,5 (76)	111 (51)

TARTIŞMA

Genellikle yüz sayfayı aşan oldukça kapsamlı çalışmalar olan tezler, konu alanında içerik uzmanı olan bir komite başkanı/mentor tarafından yönetilir ve aynı zamanda araştırma metodolojisinde konu uzmanı olan 3 veya 5 uzmandan oluşan bir ekip tarafından değerlendirilir (12). Bilimsel literatürün değerlendirme göstergelerini elde etmek için kullanılan bir metodoloji olan bibliyometri tekniği ile bu çalışmada Türkiye’de son 11 yılda halk sağlığı alanında yapılmış tıpta uzmanlık, yüksek lisans ve doktora tezlerinin incelenmiştir. Son 11 yılda halk sağlığı alanında yapılan 1116 tez incelendiğinde; özellikle 2012 yılından sonra tezler tedricen artış göstermiştir. Halk sağlığı profesyonellerinin yetiştirilmesinde önemli rol oynayan halk sağlığı yüksek lisans, doktora ve tıpta uzmanlık programları, dünyada olduğu gibi ülkemizde de artmaktadır (13). Halk sağlığı alanında çalışanların sadece küçük bir kısmının formal bir halk sağlığı eğitimi aldığı göz önüne alındığında (13); bu programlara olan ihtiyaçtan dolayı ilerleyen yıllarda da halk sağlığı alanında yapılacak tezlerin artarak devam edeceği öngörülmektedir. Tez türlerine göre incelendiğinde halk sağlığı doktora tezlerinin, yüksek lisans ve tıpta uzmanlık tezlerine göre daha az olduğu dikkat çekmektedir. Bunun sebebi halk sağlığı doktora eğitimi veren üniversite sayısının az olması ve doktora başvurabilmek için öncelikle yüksek lisans eğitiminin tamamlanması gerekliliğidir (14).

Tez konularının dağılımları incelendiğinde, en çok işçi sağlığı konusunda tezlerin yapıldığı görülmüştür. En az çalışılan konu başlıkları ise tıp eğitimi, ağız-diş sağlığı ve toplum beslenmesidir. Sipahi ve ark.’nın (15) yapmış olduğu çalışmaya göre 1978-2010 yılları arasındaki Türkiye’deki halk sağlığı tezleri de aynı şekilde en çok işçi sağlığı konusunda yapılmıştır. En az çalışılan konular da oldukça benzerlik göstermektedir. Brezilya’da yapılan bir çalışmada da son 40 yıl içerisinde işçi sağlığı ile ilgili yapılan çalışmaların sayısının benzer şekilde katlanarak arttığı belirtilmiştir (16). Gelişmekte olan ülkelerde işçi sağlığının önemi göz önüne alındığında, Türkiye’de de halk sağlığı tezlerinin çoğunluğunun işçi sağlığı konusunda yapılması anlaşılabilir bir durumdur. Ancak değişen dünya sorunları ile birlikte araştırma öncelikleri de değişmektedir. Bu sebeple, dünyada halk sağlığı alanındaki araştırma önceliklerinin yakından takip edilerek bundan sonra yapılacak tez

konularının da buna göre seçilmesi gerekir. Ayrıca konunun uzmanlarıyla yapılacak çalışmalar ile Türkiye’deki halk sağlığı sorunlarının belirlenmesi ve araştırma önceliklerinin neler olması gerektiğinin saptanmasına, bu çalışmalar doğrultusunda da tez konularının belirlenmesine ihtiyaç vardır. Tıpta uzmanlık ve yüksek lisans tezlerinden farklı olarak doktora tezlerinde en çok sağlık eğitimi ve sağlığın geliştirilmesi konusu ön plana çıkmıştır. Bunun nedeni doktora tezlerinde sağlık eğitimi müdahalesi içeren tezlere ağırlık verilmesinden kaynaklanıyor olabilir.

Tezlerin araştırma tipleri değerlendirildiğinde çok büyük çoğunluğunun tanımlayıcı/kesitsel tipte olduğu; kohort ve sistematik derleme/metaanaliz tipteki tezlerin çok az olduğu dikkat çekmiştir. Ayrıca doktora tezleri içinde deneysel araştırma tipinde artış göze çarpmıştır. Emiroğlu ve ark.’nın (7) yaptığı çalışmada iş sağlığı hemşireliği alanında yürütülen lisansüstü tezlerinin de benzer şekilde %92,3’ünün tanımlayıcı ve kesitsel tipte olduğu bulunmuştur. Arslan ve ark.’nın (4) yaptığı çalışmada hemşirelikteki doktora tezlerinde deneysel araştırma tipinin %45,16 olduğu bulunmuştur. Bu bulgular ışığında, Türkiye’deki son 11 yıldaki halk sağlığı tezleri kanıt piramidinin altında yer alan araştırma tasarımları ile yürütülmüştür. Bundan sonraki yapılacak olan tezlerde metaanaliz, sistematik derleme, randomize kontrollü çalışma gibi bilimsel kanıt gücü açısından daha güçlü olan araştırma tiplerinin tercih edilmesi gerekmektedir.

Sonuç olarak, Türkiye’de son 11 yılda halk sağlığı alanında yapılmış tıpta uzmanlık, yüksek lisans ve doktora tezlerinin büyük çoğunluğu tanımlayıcı/kesitsel tipte araştırma olup, en çok işçi sağlığı konusunda araştırma yapılmıştır. Bundan sonra yapılacak olan tezlerin konuları belirlenirken, daha az çalışılan ve eksik kalmış halk sağlığı konularına ağırlık verilmesi ve araştırma tipi olarak da daha yüksek kanıt düzeyine sahip araştırma tasarımlarının kullanılması önerilebilir. Halk sağlığında yüksek lisans/doktora programlarına olan ihtiyacın giderek genişlemesi göz önüne alındığında, tezlerle ilgili gelecekteki çalışmaların bibliyometrik göstergelerinin de daha büyük nicelikte olması beklenmektedir. Bu çalışma, halk sağlığı alanındaki literatürdeki boşlukların tanımlanmasına; halk sağlığı profesyonellerinin alanıyla ilgili bilimsel üretimin karakterizasyonunu analiz etmesine katkıda bulunabilir. Böylece bundan sonraki yapılacak araştırmaların hangi konulara odaklanması gerektiği konusunda yol gösterici olabilir.

KAYNAKLAR

1. Dundar H, Lewis DR. Determinants of research productivity in higher education. *Res High Educ* 1998; 39: 607-31.
2. Kim MJ, Mckenna HP, Ketefian S. Global quality criteria, standards, and indicators for doctoral programs in nursing; literature review and guideline development. *Int J Nurs Stud* 2006; 43: 477-89.
3. Royal KD, Rinaldo JCB. How common are experimental designs in medical education? Findings from a bibliometric analysis of recent dissertations and theses. *Educ Heal Prof* 2018; 1: 28-30.
4. Arslan F, Uzun Ş, Ofraz F. Türkiye’de hemşirelikte doktora tez çalışmalarının özellikleri, yaşanan güçlükler ve tezlerin kullanımı. *Türkiye Klin J Nurs Sci* 2010; 2: 110-22.
5. Mishra DK, Gawde M, Solanki MS. Bibliometric study of Ph.D. thesis in English. *Global J Academ Librarians* 2014; 1: 19-36.
6. Altuğ Özsoy S. Hemşirelikte araştırma öncelikleri. *Hemşirelikte Araştırma Geliştirme Derg* 2009; 1: 52-9.
7. Emiroğlu ON, Kuru N, Öztürk Çopur E. Türkiye’de 2009-2016 yılları arasında iş sağlığı hemşireliği alanında yürütülen lisansüstü tezlerin değerlendirilmesi. *Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Derg* 2018; 5: 116-27.
8. Aydın B. Bibliometrics analysis of thesis about food beverage industry registered in thesis center of council of higher education. *J Multidiscip Acad Tour* 2017; 2: 23-38.
9. Hood WW, Wilson CS. The literature of bibliometrics, scientometrics, and informetrics. *Scientometrics* 2001; 52: 291-314.
10. Kurutkan M, Orhan F, Kaygısız P. Hasta güvenliği literatürünün bibliyometrik analizi: Türkçe tez ve makaleler örneği. *Heal Care Acad J* 2017; 4: 253-9.
11. Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Ulusal Tez Merkezi [Internet]. Tez Merkezi Detaylı Tarama [cited 15 Mayıs 2020]. Available from: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tarama.jsp>
12. Royal KD, Rinaldo JC. How common are experimental designs in medical education? Findings from a bibliometric analysis of recent dissertations and theses. *Educ Health Prof* 2018; 1: 28-30.
13. Hernandez LM, Rosenstock L, Gebbie K. Who will keep the public healthy?: Educating public health professionals for the 21st century. 1st ed. Washington DC: National Academies Press; 2003.
14. Başbakanlık Mevzuatı Geliştirme ve Yayın Genel Müdürlüğü [Internet]. Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği [cited 30 Haziran 2020]. Available from: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2016/04/20160420-16.htm>
15. Sipahi H, Durusoy R, Ergin I, Hassoy H, Davas A, Karababa AO. Publication rates of public health theses in international and national peer-review journals in Turkey. *Iran J Public Health* 2012; 41: 31-5.
16. Santana VS. Workers’ health in Brazil: graduate research. *Rev Saude Publica* 2006; 40: 101-11.

Süleyman Utku UZUN 0000-0002-8876-2848
 Caner BAYSAN 0000-0002-7675-1391
 Türker BEKAR 0000-0002-8231-0269